

IZ PRVOG DOBA NAŠEG MODERNIZMA

U doba kada je počelo da se budi u meni i da me neodoljivo obuzima prvo mladalacko interesovanje za poeziju, za književnost, toliko sam bio zauzet čitanjem, toliko zadubljen u emocionalno i imaginozno proživljavanje svojih lektira da — od silnog drveća nisam video šumu, tj. nisam uočio, nisam osetio ni jedan od onih raznih, manje ili više važnih problema koji zreljem čitaocu neminovno iskrsavaju iz svake iole ozbiljne knjige. A ipak sam, takoreći sve od početka već, čitao vrlo ozbiljne, najozbiljnije autore, velike klasike, Šilera, Šekspira, Getea, Hajnea; ali oni su za mene baš zato, baš kao takvi, kao „klasici“ dakle nešto apsolutno i sa

čan. U perspektivi ondašnje prosečne vojvodjanske inteligencije — perspektivi koja je u to doba uglavnom bila i moja — naša se poezija svodila naprosto na Branka, na Djuru Jakšića, na Zmaja i Lazu Kostića (— o Njegošu znali su nešto malo podrobnije samo profesori i bolji djaci karlovačke i novosadske gimnazije). To nam je, uz, naravno, patriotski-pijetetno gajenu Narodnu pesmu, bila naša poezija, naša klasična poezija a — kako su Zmaj i Laza Kostić bili još živi — u neku ruku ujedno odmah i naša „savremena poezija“. Branko je bio slavan po Djačkom rastanku, Djura Jakšić po pevanom Padajte braćo

smama, dok je Laza Kostić bio poznat gotovo samo po omiljenim kreacijama Mite Ružića u Maksimu Crnojeviću i Perić Segeđincu i po nekim ne baš najduhovitijim anegdotalama o „ludom Lazi“. — Ja sam, tada još gimnazista, smerno primio na znanje i usvojio ceo taj dosta sumarni ekspezo naše poezije i pročitao radi njegove ilustracije preporučene mi pesme sve redom vrlo pažljivo i sa punim interesom, ali — izuzev jedino možda Djački rastanak i Kad mladijah umreti... kojima sam znatno docnije tek (ali sa kojim oduševljenjem onda!) priključio i Santa Maria della Salute — bez nekog dubljeg uzbudjenja ili

Istrošen

Istrošen, istrzan, izlomljen, iskaran,
Dokle misliš tako sazvezdju u roj,
U očaje plave — za njih nisi stvaran,
U maglina tamnih izbezumljen poj?

Sunca su umorna, rad kojih si zgaran,
Putevi su mlečni izgubili boj,
Bezbroja prezračnih osmeh podudaran
Drevnih je trzaja iskrzao kraj.

Zuji, doziva se sve za rodnom rod,
Struji, dosniva se, pada neizmerna
Iskopenih jada dijamantski brod,

Ustuk se osvesti u slast od daljine,
U cvast se ozari, grča kočoperna,
Da klone u blesku bezumne gorčine.

(Iz ciklusa Roboti 1955)

Stanislav VINAVER

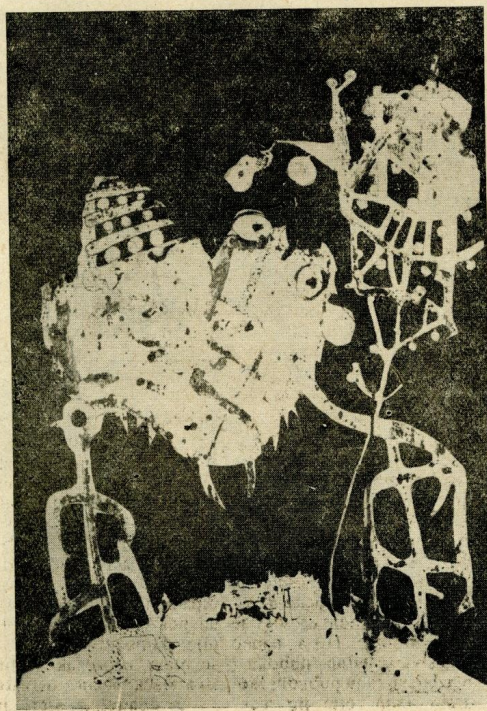
one strane svake sumnje i kritike, isključivali svaku problematiku, i ja sam ih, blaženo i malarmeovski „ponirući u bespuće čiste slasti“, čitao ne drukčije no što sam samo nešto malo ranije, pa možda i tada još, uporedo sa njima, čitao, gutao Tri musketara, Dvadeset godina kasnije, Damu de Monsoro ili Pariske tajne. (O, te Pariske tajne, iz kojih mi je prvi put tako čudesno uzbudljivo, zavodljivo — i za navek neopozvano — sinuli čar Parizal) Tako, naivno-epikurejski i grozničavo, čitao sam posle i dalje, prelazeći sa klasika nekako sasvim prirodno i bez spoticanja na velike moderne pisce, na Anatola Fransa, Flobera, Balzaka, Stendala, a malo docnije već i na Ničea, Bodlera, Verlena, Remboa, potpuno nesvesan problematičnosti celog tog mog samoučkog, spolja nekontrolisanog — od nekoliko malobrojnih vršnjaka samo prijateljski sekundiranog, ali nikako upućivaog — uspona ka Parnasu, nesvesan slučajnosti i proizvoljnosti njegovih etapa i predviđajući ostavljajući olako, bezbržno po strani mnoge stvari, mnoge pojave i pitanja, sa kojima sam se usput susreo — ili svakako bar trebalo bilo da se susretnem.

Prvo i najpreče od tih pitanja predstavljao je nesumnjivo moj tadašnji odnos prema našoj književnosti — odnos vrlo neodredjen i zaista problemati-

čan. Zmajeve satire i šaljive pesme svidеле su mi se i zabavljale su me mnogo, ali mi se činilo da on baš zbog njih, baš zbog tog, takvog svog talenta ne ulazi u istu kategoriju pesnika, u kojoj se nalazi naprimer jedan Šler ili Bajron. Neki moji školski drugovi kojima sam jednom saopštio ta svo-

ZORAN PETROVIĆ

PREPARATOR VOĆA

ja iskustva prigovarali su mi da oni nikada ne bi čitali strane pesnike. Ja sam međutim dobro znao da oni ustvari nisu čitali ni naše pesnike, i tako me njihov prekor nije dirao. Za svoj potlični račun posle rešio sam celo to pitanje prostim logičkim zaključkom da mi kao mali narod i sasvim prirodno ne možemo da imamo tako velike pesnike kao što ih imaju veliki narodi; a u pogledu svoje predilekcije za strane pesnike isto sam tako brzo umirio svoju savest idejom da veliki pesnici uopšte ne pripadaju samo svojim narodima, već i celom čovečanstvu, usled čega su jedan Šekspir i Gete i Hajne isto tako i „moji“ ili „naši“ kao što su to i Njegoš i Branko ili Zmaj — i da ja zato i mogu sasvim slobodno da biram koje ću od njih najviše da volim i da čitam. Glavna je stvar — zaključivao sam u sebi sa vedrim optimizmom — da: podobno ostalim kulturnim narodima i mi imamo svoje „klasike“, zahvaljujući kojima smo i mi — iako naravno samo kao neki skromniji, ali ipak punopravni članovi — uključeni u onu veliku opštu, svetsku „knji-

ževnu republiku“, iz čijeg prebogatog, neiscrpnog zora ceo civilizovani svet prima stalno svoju duhovnu hranu. Nažalost sam tu divnu „književnu republiku“, zajedno sa njenim čudesnim trezorom, ja onda još — tek što smo ušli bili u ovo stoletće — zamišljao kao nešto statički, kao nešto definitivno i neopozvano gđkim zaključkom da mi Nisam još prodro bio do ideje evolucije, i nisam bio u stanju da shvatim i da dopustim da bi i posle klasičar moglo da dodje još nešto dobro. Odbacivao sam netrpeljivo i bez paradona sva ondašnja nova književna stremljenja i oporčenja kao pogrešna i smatrajući — u suštini sasvim onako kao što to čine danas i Lukač Djerđ i razni drugi protivnici „modernizma“ — da je odmah posle Šekspira i Getea već nastupila „dekadencija“ (— iako mi sama ta zamenita reč tada još nije bila poznata.) I zato ja tada i nisam bio nimalo zabrinut ili uznemiren svojim (naravno takodje varljivim) utiskom da se iza naših (u to doba još živih) besmrtnika: Zmaja i Laze Kostića ne ukazuju još ništa novo. Ali već ubrzo posle imale su sve te moje ideje i im-presije da se rasplinu kao